

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 6, 2011

УДК 330.341.1

О. М. Кузьменко,

кандидат економічних наук, доцент кафедри «Економіка підприємств»

Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОН

Couzmenco O.M.

DEVELOPMENT OF STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRIAL COMPLEX REGION

Кузьменко Е.М.

РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА РЕГИОН

У статті обґрунтовано стратегію інноваційного розвитку промислового комплексу регіону (на прикладі Луганського регіону).

Ключові слова: інноваційна діяльність, промисловий комплекс, регіон

In the article the strategy of innovative development of industrial complex of region is grounded (on the example of the Lugansk region).

Keywords: innovative activity, industrial complex, region

В статтє обосновано стратегію инновационного развития промышленного комплекса региона (на примере Луганского региона).

***Ключевые слова:** инновационная деятельность, промышленный комплекс, регион*

ВСТУП. В умовах кризових явищ в економіці, соціальному і природному середовищах на зміну парадигмі економічного росту у свідомості суспільства формується парадигма сталого соціально-економічного розвитку на інноваційній основі. Це означає, що розвиток суспільства буде відбуватися вже не стільки за рахунок залучення зростаючої кількості виробничих факторів та збільшення обсягів суспільного продукту, скільки на основі їх якісних змін. В сучасних теоріях розповсюдженні п'ять основних парадигм регіону: регіон - квазідержавна, регіон – квазікорпорація, регіон – ринок, регіон – соціум та регіон – природне середовище. В дійсності регіон – це інтегрована система. Тому парадигма його розвитку повинна охоплювати як сукупність продуктивних сил (трудовий, природний, науковий, основний капітал тощо), факторів їх розвитку у часі, просторової організації ПКР, так і міжрегіональних, зовнішніх відносин. Зміна парадигми викликає потребу в розробці сучасної концепції і стратегії розвитку промислового комплексу регіону (ПКР).

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці інноваційної діяльності приділяють велику увагу і зарубіжними, і вітчизняними вченими. На сьогоднішній день існує значна кількість робіт, присвячених різним аспектам інновацій. У їхньому числі роботи таких вчених і фахівців, як: Говоруха Ж.А., Жукович І. А., Рижкова Ю. О., Доброва Г. М., Павленко І.А., Резнік Н.П. Геєць В.М., Бажал Ю. М., Денисенко М. П., Риженко Я. В., Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б., Луциків І.В., Харів П. С., Собко О. М. та інших [1-10]. Інноваційна діяльність забезпечує створення і поширення інновацій – нововведень у галузі техніки, технології, організації праці і управління, що засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, які задовольняють конкретну суспільну потребу. Саме інновації, повинні знаходитися у стратегічних пріоритетах розвитку регіону. Отже **ціллю статті** є розробка стратегії інноваційного розвитку промислового комплексу регіону.

Результати досліджень У економічній енциклопедії стратегія представлена як узагальнена модель дій, спрямованих на досягнення мети, система правил і способів реалізації концепції розвитку. У цій роботі метою реалізації стратегії є визначення умов ефективного використання внутрішнього інноваційного потенціалу ПКР для забезпечення його сталого функціонування й самодостатнього розвитку.

Головними принципами розробки і реалізації стратегії є системність, комплексність, ієрархічність і соціально-економічна ефективність.

Застосування системного підходу в сучасних ринкових умовах існування ПКР означає, що його стратегія інноваційного розвитку повинна одночасно охоплювати як удосконалення внутрішньої організації (форм, структури, процесів тощо) за рахунок розробки і втілення різноманітних інновацій, так і розвиток зовнішніх зв'язків за рахунок розширення і оптимізації структури і обсягів комерційних інновацій як реакції на зміну в часі впливу зовнішніх факторів і умов.

Використання комплексного підходу передбачає охоплення інноваційним розвитком усіх сфер економіки регіону. Це пояснюється тим, що в більшості галузей і підприємств області інноваційно-інвестиційна діяльність ще не здійснюється на системній основі. Як показали результати досліджень, вона має місце лише в деяких переробних галузях та видах діяльності. Відсутність системної повноти у розвитку ПКР залишає невикористаними потенціали не тільки його, а й суб'єктів інших галузей господарської діяльності в тій чи іншій мірі пов'язаних з ним. Тому існує потреба в ініціюванні з боку регіональних органів влади розробки і сприяння впровадженню не тільки стратегій, а й супроводжуючих їх інноваційних програм та проектів розвитку усіх галузей та підприємств регіону, їх систематизації й об'єднання за визначальними для регіону і суб'єктів напрямками інноваційного розвитку з наступним лобюванням і включенням їх до галузевих, державних та міжнародних програм і проектів з належним фінансуванням.

Ієрархічність передбачає структурування стратегій за напрямками й за рівнями управління інноваційним розвитком (від первинних господарюючих суб'єктів до регіонального) та їх координацію у просторі й часі за ресурсами.

Стратегія інноваційного розвитку ПКР повинна спиратися на ефективне використання внутрішніх потенціалів господарюючих суб'єктів та розвиток галузевих і територіальних інтеграційних зв'язків між ними. Вона повинна бути представлена не тільки системою напрямів розвитку і відповідних їм дій, а й моделлю соціальних і економічних індикаторів-показників, які дозволяють визначити бажаний (нормативний) і очікуєий (прогнозований) стан ПКР.

Методологічні аспекти розробки нормативних параметрів показників соціально-економічного, самодостатнього розвитку регіону мають бути використані для розробки нормативних параметрів розвитку ПКР.

Розробка індикативних показників цілеспрямовує і конкретизує задачі розвитку, створює орієнтири для розробки варіантів програм, включення до їх складу проектів, їх узгодження у часі за виконавцями і ресурсами як обов'язкових умов розробки регіональної програми інноваційного розвитку ПКР.

При розробці стратегії одним з головних завдань є визначення перспективних напрямів досягнення цілі інноваційного розвитку ПКР, які б забезпечували максимізацію соціально-економічного ефекту при мінімізації термінів його досягнення в умовах обмеженості ресурсів. Нормативною базою вирішення цього завдання є Закони України „Про інноваційну діяльність” та „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, у якому наведені правові, фінансові та організаційні засади їх формування та реалізації у середньостроковому періоді, та інші економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визнані напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічній продукції, високоякісних послугах та збільшення їх експортного потенціалу.

Вважаємо, що при визначенні напрямів розвитку ПКР пріоритет треба віддати територіальному підходу, бо саме він забезпечує у

довгостроковій перспективі розвиток регіону. Практика показала, що галузевий підхід має суттєвий недолік: він призводить до виснаження і винищення ресурсної бази, занепаду виробничої і соціальної сфер, як це трапилось, наприклад, з вугільнодобувними підприємствами і шахтарськими містечками. Тому галузевий підхід має бути підпорядкованим регіональним інтересам.

Як було визначено раніше, стратегія інноваційного розвитку ПКР має дві залежно пов'язані складові:

технологічну, яка забезпечує інноваційний розвиток виробничої бази, якість та конкурентоспроможність товарів і послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Наявність платоспроможного попиту на таку продукцію і власної ресурсної бази для її виробництва визначають напрями структурної перебудови ПКР;

структурну, яка передбачає реалізацію потенціалу території регіону за рахунок оптимізації складу господарюючих суб'єктів і економічних зв'язків між ними та із зовнішніми економічними агентами у довгостроковій перспективі.

На сучасному етапі розвитку суспільного виробництва майже не можливо знайти приклад закритої системи ПКР, яка б задовольняла потреби своїй регіону тільки за рахунок власного потенціалу і не задовольняла потреби зовнішніх споживачів. Тому важливе місце у визначенні напрямів стратегії інноваційного розвитку ПКР повинно належати аналізу динаміки внутрірегіональних і зовнішніх товарних потоків. Саме від зміни співвідношень між обсягами окремих груп товарів промислового і споживчого призначень, які складаються на зовнішньому і внутрішньому ринках, залежать визначення перспективних напрямів структурно-технологічної перебудови ПКР, сталість і економічна самодостатність його розвитку. Це вимагає поточення понять сталого розвитку, рівноваги і сталої деградації (занепаду) економічної системи.

На мікроекономічному рівні загальна економічна рівновага між внутрішнім і зовнішнім попитом і пропозицією по кожному виду ресурсів, робіт і товарів можлива лише у певний період часу при умові наявності досконалої конкуренції. Це дозволяє визначити тимчасові оптимальні пропорції між попитом і факторами виробництва.

В реальних умовах функціонування ПКР така рівновага не є стійкою тому, що, по-перше, змінюються обсяги і структура попиту, по-друге, перелік можливостей ПКР виробляти товари і надавати послуги для задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх споживачів є обмеженим, по-третє, постійні зміни у часі факторів і умов виробництва призводять до порушення економічної рівноваги окремих господарюючих суб'єктів, ПКР і, природно, мультиринкової рівноваги регіону. До того ж при досягненні рівноваги починають діяти закони спадаючої граничної продуктивності ресурсів, спадаючої граничної корисності товарів. Все це викликає потребу постійно шукати нові фактори виробництва, насамперед інноваційного змісту, нові їх комбінації та умови ефективного використання для досягнення динамічної економічної рівноваги і сталого розвитку ПКР.

Досягнення цього можливо завдяки динамічному балансу між внутрірегіональним виробництвом і споживанням по кожному виду ресурсів і товарів та їх еквівалентному обміну (у разі рівноваги) з суб'єктами внутрішнього і зовнішнього середовища. Тому сталим можна вважати такий розвиток, при якому забезпечується позитивне сальдо між експортом і імпортом товарів; при нульовому сальдо досягається рівновага, при від'ємному – стала деградація, занепад. Самодостатнім розвитком є такий, що задовольняє більшість внутрішньорегіональних потреб за рахунок виробництва продукції підприємствами ПКР.

Показниками ринкової активності ПКР є обсяги експортно-імпортних операцій та внутрішнього споживання продукції власного виробництва. Відносними показниками сталого та самодостатнього розвитку ПКР є зростання співвідношення між експортом і імпортом продукції та перевищення обсягів і темпів росту виробництва продукції ПКР над зростанням імпорту за галузями, видами економічної діяльності, групами товарів і послуг. Аналіз зміни цих показників у часі дозволяє виявити важливі тенденції економічного розвитку, рівноваги або деградації ПКР і виявити фази економічного циклу, у якому він знаходиться.

Чим більше обсяг експортно-імпортних операцій, тим більше економічний стан ПКР і регіону залежить від економічних процесів і кризових явищ у зовнішньому середовищі. Проте серед підприємств ПКР є й такі, що здебільшого орієнтовані на задоволення внутрішніх потреб регіону, попит на продукцію і послуги яких є умовно постійним. Такі підприємства менш чутливі до економічних, фінансових, політичних та інших кризових явищ, особливо якщо вони спираються на місцеві ресурси. Тому їх можна вважати внутрішніми „стабілізаторами” сталого розвитку ПКР і економіки регіону. До них належать, насамперед, інноваційно активні та експортоорієнтовані підприємства харчової та легкої промисловості, ресурсною базою яких є переважно продукція рослинництва і тваринництва регіональних сільгоспвиробників, деякі підприємства машинобудування і хімічної промисловості, а також шляхового і житлового будівництва, з виробництва та розподілу електроенергії, газу та води, підприємства регіональної інфраструктури та інші, які забезпечують умови життєдіяльності регіону.

Тенденції зміни пропозиції цих підприємств залежать від платоспроможного попиту внутрішніх споживачів. Якщо підприємства ПКР збільшують випуск конкурентоздатної продукції, то обов'язково зростає її внутрішньорегіональне споживання й експорт, скорочується імпорт на внутрішніх ринках. При недостатній пропозиції якісних товарів підприємств ПКР на внутрішньорегіональних ринках незадоволений попит компенсується імпортними товарами.

Висновки. Таким чином, стратегія структурно-технологічного розвитку ПКР на інноваційній основі може бути реалізована у двох напрямках: забезпечення внутрішньої сталості й самодостатності та сталого розвитку відносно зовнішнього ринкового середовища. Структуризація сукупності усіх ринкових зв'язків за видами економічної діяльності і переліком товарів дозволяє отримати більш точне уявлення про кон'юнктуру ринків, сталість та самодостатність розвитку чи деградацію окремих галузей і виробництв ПКР, поточити напрями і розробляти заходи щодо оптимізації співвідносин між обсягами внутрішньорегіонального виробництва і споживання, експортом та імпортом товарів.

Список літератури

1. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 – С. 107-115.

2. Жукович І. А. Інноваційна діяльність в українській економіці. Сучасний стан та проблеми / І. А. Жукович, Ю. О. Рижкова, Г. М. Добрава // Статистика України. – 2008. – № 1. – С. 24-28.

3. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України / І.А. Павленко; Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2008. – 248 с.

4. Резнік Н.П. Способи активізації інноваційних процесів на промислових підприємствах / Н.П. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №10. – С.80-82

5. Геєць В.М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання // Інноваційна Україна: Науковий збірник. - 2005. - Вип. 7. - К: НТУ „КПІ”. - С. 38-42.

6. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін: [навчальний посібник для вузів] / Ю.М. Бажал // К.: Заповіт, 2000. – С. 240.

7. Денисенко М. П., Риженко Я. В. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М. П. Денисенко, Я. В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10-16.

8. Кирич Н. Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України / Андрушків Б. М., Кирич Н. Б., Погайдак О. Б. // Вісник економічної науки України. – 2009. – №1 (15). – С. 23-25.

9. Луциків І.В. Інноваційна діяльність в Україні: реалії сьогодення та перспективи розвитку / І.В. Луциків // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 23.

10. Харів П. С., Собко О. М. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону: [монографія] / П. С. Харів, О. М. Собко // Тернопіль: Економічна думка, 2003. – С. 184.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу